

Kadının Çalıştığı ve Çalışmadığı Ailelerde Gelirin Kullanım Biçimi

- Arş. Gör. Dr. Ayfer AYDINER BOYLU*
- Prof. Dr. R. Günsel TERZİOĞLU*

Özet

Bu çalışma, kadının çalıştığı ve çalışmadığı ailelerin ekonomik faaliyetlerini incelemek, aileler arasında bu konulardaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma Hacettepe Üniversitesinden Tabakalı Rasgele Örneklem Yöntemi ile seçilen toplam N=230 aile üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, gerek kadının çalıştığı, gerekse çalışmadığı ailelerde ana harcama grupları içinde gıda grubunun gelir içinde en büyük payı aldığını belirten ailelerin önde geldiği, bunu sırasıyla konut ve eğitim grubunu belirtenlerin izlediği, kadının çalıştığı ailelerde tasarruf yapanların kadının çalışmadığı ailelere oranla yüksek olduğu, gelecek için tasarruf yapanların önde geldiği, gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerde efektif yatırım yapanların ilk sırada yer aldığı, kadının çalıştığı ailelerde bazen, çalışmadığı ailelerde her zaman borçlananların önde geldiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çift ve tek gelirliler aileler (kadının çalıştığı ve çalışmadığı aileler), harcama, tasarruf, yatırım, borçlanma.

Abstract

This study was planned and executed to examine the economical activities of the working wife families and non-working wife families, to clear the similarity and differences between the families on this subject. The research has been performed in total N=230 families that the sampling wide was determined by the Scaled Random Sampling Method in Hacettepe University. The families, which are pointing out that the nutrition expenses have the greatest ratio in the main expenditure group both working wife families and non-working wife families are foremost and they who point out the house and education are following them in an order, the ones that are saving in the working wife families is more than in non-working wife families and the ones that are saving for the future is foremost, both working and non-working wife families, they who invest for the foreign currency is the first in the order, the debtors, sometimes in working wife families and always in non-working wife families are foremost.

Keywords: Dual and single earners families (the working and non-working wife families), expenditure, saving, investment, going into debt.

* Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü.

Giriş

Ailede gelirin kullanım biçimi aile yaşantısının temel unsurlarındandır. Gelirin kullanımı ile ilgili davranışları bir yandan ailenin ekonomik ve sosyal refahını diğer yandan genel ekonomiyi, mal üretimini, gelir dağılımını ve tüketilen malları etkilemektedir. “Gelirin kullanılması” ifadesi, gelirin cari tüketim diğer bir deyişle harcamalar için olduğu kadar tasarruf ve yatırım ile borçlar için kullanımını da kapsar. Dolayısıyla gelirin kullanımının bugün ve gelecek için planlanarak, tüketim ve tasarruf arasında başarılı bir denge kurulması, yaşama düzeyinin yükseltilmesi için elzemdir (Gross, Crandall, Knoll, 1954; Terzioğlu, 1987; Terzioğlu, Şafak,1988).

Gelirin kullanılmasında, ailenin sosyo-ekonomik durumu, yaşanan bölge, evlilik süresi, yaşam dönemi, eğitim düzeyi, kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışması gibi çeşitli faktörler etkili olmaktadır (Bellante, Foster,1984).

Toplumumuzda II. Dünya Savaşı sonrasında sosyal, ekonomik ve politik açılardan görülen hızlı değişim toplumun temel birimi olan aileyi de çeşitli yönleriyle etkilemiştir. Geleneksel toplumda hemen hemen birçok işlevi kendinde toplayan aile, büyük kent yaşamında temelden değişmeye yönelmiştir. Bunun sonucunda birçok faaliyet ailenin dışına çıkmış ve ticarileşmiştir. Bu değişiklikler nedeniyle ailenin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla çoğu zaman ailede birkaç kişi birden istihdama katılmakta ve para geliri sağlamaktadır (Erel ve diğerleri,1994).

İkinci Dünya Savaşından önceki yıllarda ailenin para gelirini sağlayan genellikle sadece erkekti. Ailenin ekonomik refahına kadının katkısı çoğu kez ev üretimi ve tarım faaliyetlerinden oluşan parasal olmayan (ayni) gelirdi. Sosyo-ekonomik yapıdaki değişimle birlikte tarım sektöründe varolan evli kadın işgücünün yanısıra özellikle kentsel yörelerde diğer sektörlerde de işgücüne katılan evli kadın oranında yıllar itibarıyla artış olmuştur (Terzioğlu, Şafak,1988; T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu,1998b).

Devlet İstatistik Enstitüsünün son verilerine göre tüm sektörlerde işgücüne katılan evli kadın oranı 2000 yılında %24.2 iken 2001 yılında %25.9'a ulaşmıştır (Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları,2000; Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları,2001).

Evli kadınların işgücüne girmesi kadının çalıştığı ailelerin mali kaynaklarını büyük ölçüde geliştirdiği gibi ailenin ekonomik faaliyetlerinde dolayısıyla gelirin kullanım biçiminde değişiklikler meydana getirmiştir (Garman, Fogue,1988).

Aile, toplam mevcut gelirin tümünü tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için kullanabilir ya da bir kısmını yaşama düzeyini yükseltmek amacıyla, net varlığını ve mali güvenliğini arttırmak için biriktirebilir. Yapılan çeşitli araştırmalar, düşük gelir düzeylerinde harcamaların gelir içerisindeki payının oransal olarak yüksek olduğunu, gelir düzeyi yükseldikçe harcamaların gelir içerisindeki payının oransal olarak azaldığını ve tasarruf yapma olanağının arttığını ortaya koymuştur (Foster, Metzger,1981; Pekin,1976; Manisalı, 1977).

Ailede yapılan başlıca harcamalar; gıda, giyim, sağlık, ulaşım, ev eşyası, konut, kültür, eğlence, eğitim ve kişisel bakım grupları altında toplanabilir. Kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışması ile ailenin toplam gelirindeki artış; giyim, konut, sağlık gibi bazı vazgeçilmez ihtiyaçları daha kolay karşılamayı mümkün kılarken, gelire göre harcama miktarı kadının çalışmadığı ailelerden yüksektir. Bunun başlıca nedenleri; kadının işine ilişkin harcamalar (ulaşım, işte yenen yemekler, iş giysisi, iş arkadaşlarına alınan hediyeler v.b), çocuk bakımı harcamaları (okul öncesi gündüz bakım merkezleri, ücretli bakıcı benzeri), gıda harcamaları (ev ve ev dışında yenilen yemekler, hazır gıdalar) ve genel ev işleri ile ilgili harcamalardaki (ev işlerinde kolaylık sağlayan mal ve hizmetler) artıştan kaynaklanmaktadır (Üstünel,2000; 1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketi, 1997; Bird,1979; Babaoğlu, Hıncal,1992; Wilkie,1994).

Gelirinin tamamını tüketim amacı ile kullanmayan aileler, bir kısmını tasarruf etmektedirler.

Tasarruf gelirin tüketilmeyen kısmı olduğundan, tüketimin artması ile azalacak, azalması ile çoğalacaktır. Ailelerin tasarruf yapabilecekleri miktar gelir durumlarına bağlı olarak değişiklik gösterir (Uygur,1993; Harcourt, Karmel, Wallace, 1967).

Aileler; acil durumlar ve beklenmedik olaylar (ölüm, sakatlık, yaşlılık, tıbbi harcamalar benzeri) ile bazı özel finansal hedefleri elde etmek (yeni araba, dayanıklı tüketim malları, ev satın alma benzeri), tatil, çocukların eğitimi, emeklilik yılları için kapital sağlamak, finansal güvenliği elde etmek, yaşama standardını yükseltmek, miras bırakmak benzeri nedenlerle tasarrufta bulunurlar (Dinler,1998; Wolf, 1989).

Yatırım ise ailelerin gelirlerini arttırmanın bir yoludur. Farklı yatırımlar arasından seçim yaparken çok sayıda etmen veya yatırım özellikleri etkili olmaktadır. Ailelerin yatırım tercihlerinde etkili olabilecek başlıca faktörler; nakite kolay çevrilebilir olması, ana paranın ve kazancın güvende olması, kazancın oranı, vergi durumu ve yasal olmasıdır. Ailelerin başlıca yatırım araçları olarak; altın, efektif, gayrimenkul, banka mevduat hesabı (efektif hesabı, vadeli hesap,vadesiz hesap,özel finans kurumu hesabı), kamu menkul kıymetleri (gelir ortaklığı senedi, devlet tahvili, hazine bonusu,repo), özel menkul kıymetler (hisse senedi, finansman bonusu, özel sektör tahvili, varlığa dayalı menkul kıymetler, banka bonusu , yatırım fonu, repo) ve borsa sayılabilir (Wolf,1989; Garman, Fogue;1988).

Aileler, tasarrufta bulunamamış veya bulunmamışlarsa, tasarruflarını yatırıma dönüştürmemişlerse ya da gelirlerine oranla daha fazla harcama yaparlarsa ihtiyaçlarını karşılamak için borçlanmak durumunda kalabilirler. Borç bir yandan ailenin ekonomik güvenliğini sarsabileceği gibi öte yandan ailenin hedeflerine ulaşmasına da yardımcı olabilir. Pek çok aile acil ihtiyaçları ve beklenmeyen durumlar için borç almak zorunda kalabilir. Aileler mevcut harcamalarını devam ettirebilmek, yaşama düzey-

lerini korumak ve yatırım yapmak (araba,ev satın alma,eğitim benzeri) amacıyla da borç para alırlar. Aileler özel kişilerden (arkadaş, akraba benzeri) ve tüzel kişilerden (bankalar, devlet kurumları, finans kurumları benzeri) borç alabilirler (Garman, Fogue,1988).

ARAŞTIRMANIN AMACI

İşgücüne katılan evli kadın oranında yıllar itibariyle bir artış olması mali kaynakları artan ailenin ekonomik faaliyetlerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Bu nedenle, kadının çalıştığı ve çalışmadığı (çift ve tek gelirlili) ailelerin harcama, tasarruf ve yatırım ile borçlanma modellerini belirleme ve bu konulardaki benzerlik ve farklılıkları inceleme aile refahının geliştirilebilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, kadının çalıştığı ve çalışmadığı (çift ve tek gelirlili) ailelerin ekonomik faaliyetlerini incelemek, çift ve tek gelirlili aileler arasında bu konulardaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Kadının çalıştığı ve çalışmadığı ailelerin ekonomik faaliyetlerinin belirlenmesi konusunda detaylı temel nitelikte bilgilerin elde edilmesini amaçlayan bu çalışmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

1. Ailelerin gıda harcamaları içinde, ev dışında yenilen gıdalar grubuna en büyük payı ayırma, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır.
2. Ailelerin eğitim harcamaları içinde, okul öncesi eğitim ile diğer eğitimlere (eğitim ile ilgili kurs ücreti, özel dersane vb.) harcama yapma, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır.
3. Ailelerin tasarruf yapma durumu, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır.
4. Ailelerin borçlanma durumu, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma bölgesi olarak, Hacettepe Üniversitesi Merkez ve Beytepe kampüsleri alınmıştır. Araştırma kapsamına alınacak ailelerin seçilmesinde, kadının çalıştığı ve çalışmadığı ailelere ulaşabilmeyi sağlamak için Hacettepe Üniversitesi Personel Müdürlüğünden alınan, üniversitede farklı hizmet sınıflarında görev yapan tüm personeli kapsayan listeden yararlanılmıştır. Örneklem genişliğinin hesaplanmasında Tabakalı Rasgele Örnekleme Yöntemi kullanılarak N=230 sayısına ulaşılmıştır. Her bir hizmet sınıfından araştırmaya alınacak personel sayısı Neyman Dağıtımı ile saptandıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Personel Genel Müdürlüğünden alınan listelerde tüm hizmet sınıflarındaki personel ayrı ayrı 1'den ni'ye kadar sıralanmış ve örnekleme alınacak personelin seçimi tesadüfi sayılar tablosu yardımıyla yapılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket formuna bağlı kalınarak ailelerde kadın ile yüzyüze yapılan mülakatlar sonucu toplanmıştır. Anket formunda yer alan ana harcama grupları halen geçerli olan Devlet İstatistik Enstitüsünün 1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketinden alınmıştır. Her bir ana harcama grubu içerisinde gıda ile şehir içi ve şehirlerarası ulaşım harcama çeşitleri hariç en büyük payı alan harcama çeşidinin belirlenmesinde yine Devlet İstatistik Enstitüsünün 1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketinden yararlanılmıştır. Araştırmanın kapsamı açısından daha açıklayıcı olması düşüncesiyle gıda harcama çeşitleri ile şehir içi ve şehirlerarası ulaşım harcama çeşitlerinin belirlenmesinde farklı çalışmalardan yararlanılmıştır (Foster,1988; T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu,1998a). Araştırmanın anket formunun uygulanması 4 Eylül 2000- 6 Kasım 2000 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmesi SPSS WIN programında Ki-Kare (X²) analizi ile yapılmıştır. Hazırlanan çapraz tablolarda beklenen frekansta 5'den küçük değerler olduğunda bu

analiz uygulanamamıştır (Foster,1988).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ailelerde Kadının Çalışma Durumu ve Aylık Gelir Düzeyi

Araştırma kapsamına alınan ailelerin %67.8'inde kadın çalışmaktadır.

Ailelerin aylık gelir düzeyi kadının çalışma durumuna göre incelendiğinde, kadının çalıştığı ailelerin %36.6'sında aylık gelir düzeyi 251-500 milyon, %28.2'sinde 501-750 milyon, %19.2'sinde 1 milyardan fazla iken, kadının çalışmadığı ailelerin ise yarıdan fazlasında (%60.8) en düşük aylık gelir düzeyi olan 250 milyon ve daha azdır. Kadının çalıştığı ailelerde ise aylık gelir düzeyi 250 milyon ve daha az olan sadece 3 aileye (%1.9) rastlanmıştır (P<0.05). Bu durum kadının çalışması ile ailenin aylık gelir düzeyinin önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Nitekim Hefferan (1982), Hafstrom ve Dunsing (1965), tarafından yapılan araştırmalarda da kadının çalıştığı ailelerde gelirin kadının çalışmadığı ailelerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

AİLELERİN HARCAMA, TASARRUF, YATIRIM VE BORÇLANMA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ BİLGİLER

Ailelerde Gelir İçinde En Büyük Payı Alan Ana Harcama Grubu

Araştırma kapsamına alınan ailelerin yarıdan biraz fazlasında (%58.7) gıda harcamalarının gelir içinde en büyük payı aldığını belirtenler ilk sırada yer almakta, bunu %26.5 ile konut, %10.5 ile eğitim grubuna harcama yapanlar izlemektedir (Şekil 1).

TÜSİAD (1986) tarafından yapılan araştırmada ise tüm gelir gruplarında en büyük harcama grubunu gıda ve giyim harcamalarının oluşturduğu, bunu kira ve sağlık harcamalarının izlediği belirlenmiştir.

Atalay ve arkadaşları (1992) tarafından yapılan

araştırmada ise gıdanın tüm gelir gruplarında en önemli harcama grubunu oluşturduğu, bunu giyecek, kira, ev eşyası, eğitim, sağlık ve kültür harcamalarının izlediği bulunmuştur.

D.İ.E. (1997) tarafından yapılan 1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarına göre ise gıda-içki-tütün grubuna ilişkin harcamaların gelir içinde en büyük payı aldığı, bunu konut-kira, ev eşyası ile giyim-ayakkabı harcamalarının izlediği bulunmuştur.

Yukarıda yer alan araştırmalarda ana harcama grupları arasında ilk üç harcama grubu sırasıyla gıda, konut, giyim harcamalarından oluşurken yapılan bu araştırmada üçüncü sırada eğitim harcamalarının yer alması ailelerin sosyo-kültürel açıdan olumlu bir değişim sürecine girdiğini veya eğitime ilişkin mal ve hizmet fiyatlarının bu dönemde fazla arttığı kanısını uyandırmaktadır.

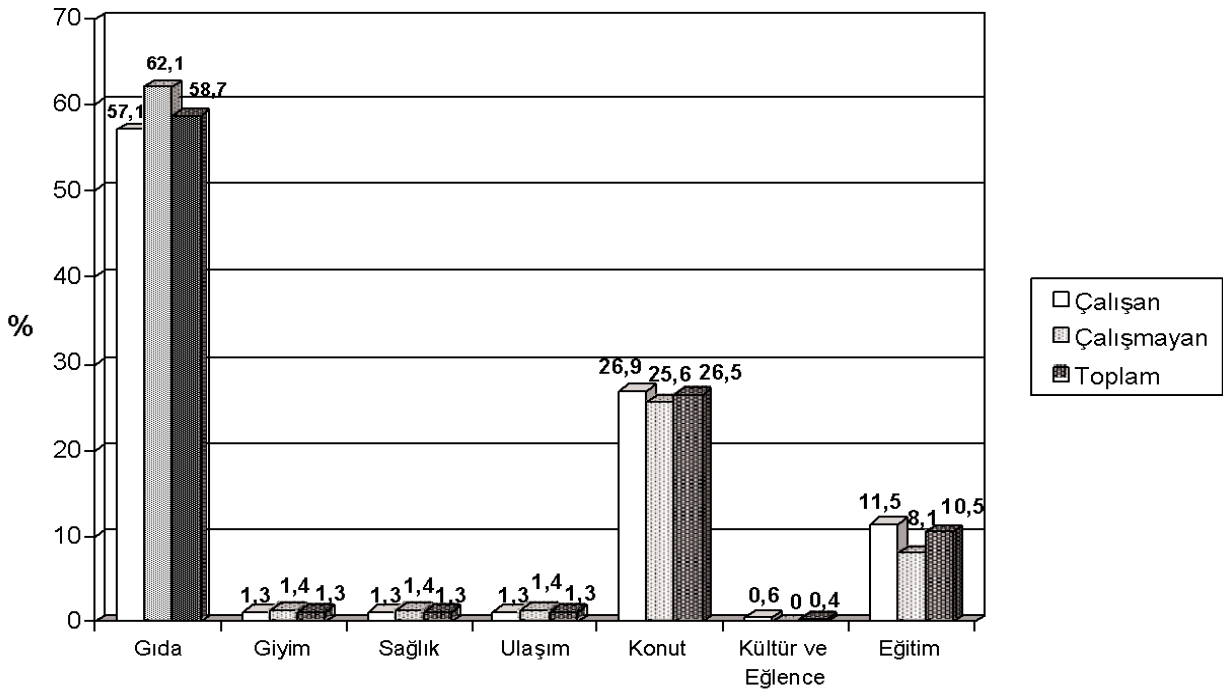
Ailelerde Gıda Harcamaları İçinde En Büyük Payı Alan Harcama Çeşidi

Araştırma kapsamına alınan aileler arasında kadının çalıştığı ve çalışmadığı ailelerin büyük bir çoğunluğunda evde hazırlanan gıdalar için yapılan harcamaların en büyük payı aldığını belirtenler önde gelmektedir. (çalışan: %90.4, çalışmayan: %98.6).

Oranı çok düşük olmakla beraber (%5.8) kadının çalıştığı aileler arasında ev dışında yenilen gıdalar grubuna en büyük payı ayırdığını belirtenlere rastlanmasına karşın kadının çalışmadığı ailelerde bu duruma rastlanmamıştır.

Yapılan istatistiksel inceleme "Ailelerin gıda harcamaları içinde, ev dışında yenilen gıdalar grubuna en büyük payı ayırma, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır" hipotezinin doğrulandığını göstermektedir ($P < 0.05$).

Şekil 1: Gelir İçinde En Yüksek Payı Alan Ana Grubuna ve Kadının Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

$X^2=Uygulanamadı$

Ailelerde Konut Harcamaları İçinde En Büyük Payı Alan Harcama Çeşidi

Gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerde kira harcamalarını belirtenler önde gelmekte (çalışan: %39.8, çalışmayan: %40.5), bunu kadının çalıştığı ailelerin %26.3'ünde doğal-gaza, çalışmadığı ailelerin %29.7'sinde elektriğe en yüksek harcamayı yaptığını belirtenler izlemektedir. Bu durum konut kiralalarının yüksek olduğunu ve ev sahibi olmayan ailelerin çoğunlukta olduğu izlenimini vermektedir.

Ailelerde Eğitim Harcamaları İçinde En Büyük Payı Alan Harcama Çeşidi

Ailelerde eğitim harcamaları içinde en büyük payı alan harcama çeşidi kadının çalışma durumuna göre incelendiğinde, kadının çalıştığı ailelerin %34.0'ünde orta dereceli eğitim için yapılan harcamaların en büyük payı aldığını belirten aileler ilk sırada yer almakta, bunu eşit oranlarla (%20.6) okul öncesi eğitim (kreş ve anaokul ücreti, özel ilkökul ücreti benzeri) ile diğer eğitimlere (eğitim ile ilgili kurs ücreti, özel dersane, yaz okulu, sınav form ücreti, karne parası) harcama yapan aileler izlemektedir. Kadının çalışmadığı ailelerin %68.4'ünde ise eğitim araçları için yapılan harcamaların en büyük payı aldığını belirten aileler önde gelmektedir ($P < 0.05$). Bu veriler kadının çalıştığı ailelerde, kadının çocuğa ayırdığı zamanın azaldığını ve kreş ile orta dereceli eğitime harcama yapma eğiliminde artış olduğunu göstermektedir.

Yapılan istatistiksel inceleme "Ailelerin eğitim harcamaları içinde, okul öncesi eğitim ile diğer eğitimlere (eğitim ile ilgili kurs ücreti, özel dersane vb.) harcama yapma, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır" hipotezinin doğrulandığını göstermektedir ($P < 0.05$).

Aile Araştırma Kurumu (1998a) tarafından yapılan araştırmada da, gelir düzeyi yükseldikçe çocuklarını özel koleje gönderen ailelerin oranında artış olduğu bulunmuştur.

Ailelerde Tasarruf Yapma Durumu

Ailelerde tasarruf yapma durumu kadının çalışma durumuna göre incelendiğinde, kadının çalıştığı ailelerin %40.4'ü, çalışmadığı ailelerin %71.6'sı hiçbir zaman tasarruf yapmamaktadır ($P < 0.05$) (Tablo 1).

Yapılan istatistiksel inceleme "Ailelerin tasarruf yapma durumu, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır" hipotezinin doğrulandığını göstermektedir ($P < 0.05$).

Mallan (1968), Walker (1979), tarafından yapılan araştırmalarda ise kadının çalışma durumunun ailelerin tasarruf yapma durumu üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur.

Araştırma bulguları arasındaki farklılıklar toplumların kültürel özelliklerinden ve araştırmaların farklı zamanlarda yapılmış olmasından kaynaklanabilir.

Ailelerin Tasarruf Yapma Amaçları

Her zaman ya da bazen tasarruf yaptığını belirten kadının çalıştığı ailelerin %32.3'ü gelecek, %31.2'si ev satın alma, %26.9'u çocukların eğitimi, kadının çalışmadığı aileler ise eşit oranlarla (%23.8) ev ve araba satın alma, %19.1'i çocukların eğitimi için tasarruf yapmaktadırlar.

Ailelerin Yatırım Yapma Biçimleri

Her zaman ya da bazen tasarruf yaptığını belirten gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerin yarısından fazlasında efektif yatırım aracı olarak kullananlar en büyük payı almakta (çalışan: %67.7, çalışmayan: %61.9), bunu kadının çalıştığı ailelerin %29.0'unda, çalışmadığı ailelerin %19.1'inde vadeli hesaba yatırım yaptığını belirtenler izlemektedir. Kadının çalışmadığı ailelerde gayrimenkul, repo, hisse senedi, banka bonosu ve borsayı yatırım aracı olarak kullanan aileye rastlanmamıştır. Bu durum ailelerin tasarruflarını değerlendirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bilgi alabilecekleri yatırım danışmanlığı gibi kaynaklara ulaşamadıkları, bu nedenle tasarruflarını

Tablo-1: Ailelerin Tasarruf Yapma ve Kadının Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Tasarruf Yapma Durumu	Kadının Çalışma Durumu				TOPLAM	
	Çalışan		Çalışmayan			
	S	%	S	%	S	%
Her zaman	68	43.6	11	14.9	79	34.4
Hiçbir zaman	63	40.4	53	71.6	116	50.4
Bazen	25	16.0	10	13.5	35	15.2
TOPLAM	156	100.0	74	100.0	230	100.0
$X^2=21,976, P<0,05$						

toplumda yaygın olarak bilinen ve daha güvenli olarak gördükleri efektifle değerlendirmeyi tercih ettikleri izlenimini uyandırmaktadır.

Ailelerde Borçlanma Durumu

Kadının çalışmadığı ailelerde her zaman borçlananlar (%54.1) kadının çalıştığı ailelerden yüksek olmakla beraber (%38.5), gerek kadının çalıştığı (Her zaman %38.5+ Bazen %50.6= %89.1) gerekse çalışmadığı (Her zaman %54.1+ Bazen %35.1= %89.2) ailelerin büyük çoğunluğunun borçlanma açısından aynı durumda olduğu görülmektedir. Bu durum kadının çalışmasının ailenin borçlanmaması üzerinde fazla bir etkisinin olmadığı izlenimini vermektedir.

Yapılan istatistiksel inceleme "Ailelerin borçlanma durumu, kadının çalışma durumuna göre farklılaşmaktadır" hipotezinin doğrulanmadığını göstermektedir ($P<0.05$).

Strober (1977) tarafından yapılan araştırmada da kadının çalıştığı ve çalışmadığı aileler arasında borçlanma açısından hiçbir fark olmadığı saptanmıştır.

Ailelerin Borçlanma Amaçları

Her zaman ya da bazen borçlandığını belirten gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerde birbirine çok yakın oranlarla mevcut harcamalarını devam ettirebilmek amacıyla borçlanan aileler önde gelmekte (çalışan: %92.1, çalışmayan: %92.4), bunu kadının çalıştığı ailelerin %41.0' inde yatırım

yapmak, çalışmadığı ailelerin %27.3' ünde borçlarını ödemek amacıyla borçlananlar izlemektedir.

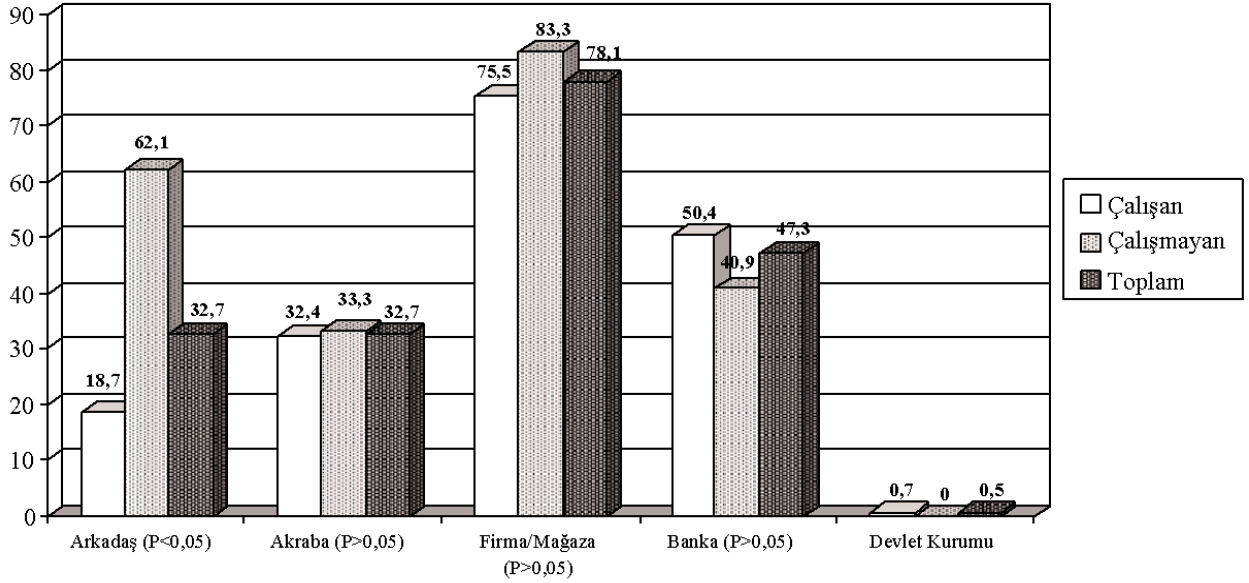
Bu veriler gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerin borçlanmadan mevcut harcamalarını devam ettiremedikleri, ailede kadın çalışsa da gelir düzeyinin yetersiz olduğu veya ailelerin akılcı ve gerçekçi bir harcama planına sahip olmadıkları kanısını uyandırmaktadır. Ancak kadının çalıştığı ailelerde %41.0 ile yatırım yapmak, çalışmadığı ailelerde ise %27.3 ile borçlarını ödemek amacıyla borçlandığını belirtenlerin ikinci sırada gelmesi, kadının çalıştığı ailelerde çalışmadığı ailelere oranla geleceğe yönelik yatırım bilincinin oluşmaya başladığı izlenimini vermektedir.

Ailelerin Borçlandıkları Kişi ve/veya Kurumlar

Ailelerin borçlandıkları kişi ve/veya kurumlar kadının çalışma durumuna göre incelendiğinde, her zaman ya da bazen borçlandığını belirten gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerin çoğunluğunda firma/mağazalara borçlananlar ilk sırada yer almakta (çalışan : %75.5, çalışmayan: %83.3), bunu kadının çalıştığı ailelerin %50.4'ünde bankalara, çalışmadığı ailelerin %62.1'inde arkadaşlarına borçlananlar izlemektedir ($P<0.05$) (Şekil 2).

Kadının çalıştığı ailelerde bankalara borçlananların oranının çalışmadığı ailelerden yüksek olması kadının çalışmasının yarattığı gelir güvencesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 2 : Ailelerin Borçlandıkları Kişi ve/veya Kurumlar ve Kadının Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerde gıda, konut ve eğitim için, çalışmadığı ailelerde ev ve araba satın almak için tasarruf yapanlar ilk sırada yer almaktadır. Gerek kadının çalıştığı gerekse çalışmadığı ailelerde mevcut harcamalarını devam ettirebilmek amacıyla borçlananlar önde gelmekle beraber bunu kadının çalıştığı ailelerde yatırım yapmak, çalışmadığı ailelerde ise borçlarını ödemek amacıyla borçlananlar izlemektedir. Dolayısıyla ailelerin genel olarak sahip oldukları serveti ve ekonomik kaynakları yönetmek için yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıkları görülmektedir. Bu nedenlerle;

Ev Ekonomistleri ve konuya ilişkin diğer meslek grupları tarafından,

- Para idaresi ve gelirin artırılması konusunda bilgiler içeren eğitim programlarının hazırlanarak örgün ve yaygın eğitim yoluyla ailelerin kendi kendilerine daha yeterli duruma gelmelerine yardımcı olunması,

- Ülkemizin içinde bulunduğu zor ekonomik koşullar da düşünüldüğünde ailelerin mali ortam değişimine uyum konusunda vergi kanunları, enflasyon, faiz oranları, tasarruf ve/veya yatırım için tatminkar araçlar bulunması ile ilgili bilgilendirme ve geleceği görme becerisi kazandırmada danışmanlık yapılması,
- Ailelerin ekonomik faaliyetlerini kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışmasının yanısıra ailenin sosyo-ekonomik durumu, yaşanılan bölge, evlilik süresi, gelir ve eğitim düzeyi ile yaşam dönemi gibi çeşitli faktörler de etkilediğinden bu faktörleri de dikkate alan daha kapsamlı araştırmaların yapılması önerilebilir.

Kaynaklar

- Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (1986) Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Öncelikler, Hane Gelirleri, Harcamaları ve Sosyo-Ekonomik İhtiyaçlar Üzerine Araştırma Dizisi – Cilt III – Türk Halkının Sosyo-Ekonomik İhtiyaçları, Yayın No:TÜSİAD-T/ 86-92.İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1997). 1994 Hanehalkı Tüketim HarcamalarıAnketi Sonuçları. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1997). Hanehalkı İş-gücü Anketi Sonuçları. Ankara:Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998a). Metropolde Kariyer Meslekleri ve Aile Yapısı Temelinde Yaşama Tarzları-Ankara Örneği. Ankara:Uğur Matbaa.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998b). Ekonomik Hesaplamalarda Bir Birim Olarak Aile. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1999). Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Atalay, B.; Konaş, Y. M. (1992) Beyazıt, S.; Madenoğlu, K.: Devlet Planlama Teşkilatı.Türk Aile Yapısı Araştırması. Yayın No:DPT:2313. SPGM:421. Ankara.
- Babaoğlu,M.;Hıncal,S. (1992) Kadının Çalıştığı ve Çalışmadığı Ailelerin Hizmetlerden Yararlanma Durumlarının İncelenmesi. Ev Ekonomisi Dergisi. Ankara,5,S:28-33.
- Bellante, D.; Foster A.C. (1984) Working Wives and Expenditure on Services. Journal of Consumer Research. 11, pp:700-707.
- Bird, C. (1979) The Two-Paycheck Marriage. New York : Wade Publishers Inc.
- Carroll, M. S. (1962) The Working Wife and Her Family's Economic Position. Monthly Labor Review. 85, pp: 366-374.
- Dinler,Z. (1998) İktisada Giriş. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Erel, S. ve diğerleri (1994) Ailenin Ekonomik Fonksiyonu, Üretici ve Tüketici Bir Birim Olarak Aile. S:223-232. T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müşteşarlığı. 1994 Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyon Raporları. Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık.
- Foster, A.C. (1988) Wife's Employment and Family Expenditures. Journal of Consumer Studies and Home Economics. 12, pp:29-37.
- Foster, A.C.; Metzen, E.J. (1981) Wife's Earning and Family Net Worth Position. Home Economics Research Journal. 10(2), pp:192-202
- Garman, E.T.; Fogue, R.E. (1988) Personel Finance. Boston:Houghton Mifflin Company, .
- Gross, H.I.; Crandall, W.E.;Knoll,M.M. (1954) Management For Modern Families. New Jersey:Prentice-Hall.
- Hafstrom,J.L.; Dunsing, M.M. (1965) A Comparison of Economic Choices of One-Earner and Dual-Earner Families. Journal of Marriage and The Family.pp:403-409.
- Harcourt, G.C.; Karmel, P.H.; Wallace, R.H. (1967) Economic Activity. Cambridge: Cambridge at the University Press.
- Hefferan, C. (1982) Determinants and Patterns of Family Saving. Home Economics Research Journal. 11(1), pp:47-55.
- Kyrk,H. (1954) The Family in the American Economy. Chicago :The University Of Chicago Press.
- Mallan, L.B. (1968) Financial Patterns in Households With Working Wives. (Doctoral Dissertation, North-Western University) Ann Arbor, MI: University Microfilms, No:69-1887.
- Manisalı, E. (1977) İktisada Giriş. İstanbul: Elektronik Ofset.
- Pekin, T. (1976) Makro-Ekonomi. Para-Milli Gelir-İstihdam. Ankara:S Yayınları.
- Sloane,L. (1985) The New York Times Book of Personel Finance. New York:Times Books Random House Inc.
- Strober.M.H. (1977) Wive's Labor Force Behavior and Family Consumption Patterns.American Economic Review. 67 (1), pp:410-417.

- Terzioğlu, R.G. (1987) Ev İdaresi ve İlkeleri. Ankara: Doğuş Matbaa.
- Terzioğlu, R.G.; Şafak, Ş. (1988) Kadının Çalıştığı Ailelerde Paranın Kullanımı ve Alışveriş Biçimi. Ev Ekonomisi Dergisi. Ankara, 4,S:19-25.
- Üstünel, B. (2000) Ekonominin Temelleri. İstanbul:Globus Dünya Basınevi.
- Uygur, S. (1993) Gelir ve Harcama Esneklikleri.Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Walker, R.A. (1979) Wife's Hours of Market Work Related to Family Saving Behavior. (Doctoral Dissertation, Purdue University) Ann Arbor, MI: University Microfilms, No:79-05799.
- Wilkie L. W. (1994) Consumer Behavior.U.S.A.: John Wiley & Sons Inc.
- Wolf, H.A. (1989) Personal Financial Planning. Boston: Allyn&Bacon.